

Received: May 1, 2025

Revised: December 26, 2025

Accepted: December 27, 2025

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับแรงงานผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี

Driving the Creative Economy with Elderly Workers in Pathum Thani Province

อนุสรีย์ ทับสุวรรณ (Anusree Tubsuwan)^{1*}

ฉัตรวิรุณษ์ องค์กรสิงห์ (Chatwarun Angasinha)²

*Corresponding Author: anusreetub@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี เช่น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ นโยบายท้องถิ่น โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนา 2) สถานการณ์ของแรงงานผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของแรงงานผู้สูงอายุในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก จำนวน 57 คน คือ 1) กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนแรงงานผู้สูงอายุ 2) กลุ่มแรงงานผู้สูงอายุทั้งในและนอกระบบจาก 7 อำเภอ ๆ ละ 4 คน และ 3) กลุ่มแกนนำแรงงานผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการจาก 7 อำเภอ ๆ ละ 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์กึ่งโครงสร้าง ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการบรรยายและสรุปความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานีมีศักยภาพต่อการพัฒนา เพราะมีนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ มีโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนา ดังเช่น มีนโยบายและแผนการพัฒนาสู่การเป็น “มหานครแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์” โดยมีการสนับสนุนส่งเสริมการบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ากับภาคแรงงานของผู้สูงอายุและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งความพร้อมของทุนทางสังคมในทุกมิติที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี สถาบันการศึกษา และอื่น ๆ 2) สถานการณ์ของแรงงานผู้สูงอายุของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพ เพราะ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

(Ph.D. Candidate, Leadership in Society, Business and Politics, College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

(Assistant Professor, College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University)

เคยมีประสบการณ์การทำงานในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมระดับต่าง ๆ มาก่อน อีกทั้งมีทัศนคติที่ดีพร้อมที่จะทำงาน ต่อ และ 3) ข้อเสนอแนะทางการพัฒนานโยบายและส่งเสริมบทบาทของแรงงานผู้สูงอายุในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ จังหวัดปทุมธานี พบว่า (1) ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องบูรณาการการทำงานบนฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน (2) ต้องเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ที่สามารถช่วยเอื้อต่อการทำงานของแรงงานผู้สูงอายุได้อย่างเร่งด่วนและ ต่อเนื่อง และ (3) ต้องสนับสนุนกลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลักที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดใหม่

คำสำคัญ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ แรงงานผู้สูงอายุ เมืองอัจฉริยะ เศรษฐกิจสูงวัย จังหวัดปทุมธานี

Abstract

This qualitative research aims to 1) examine the creative economy of Pathum Thani Province, including its potential creative industries, local policies, infrastructure, and factors conducive to development; 2) investigate the current situation of elderly workers participating in the province's creative economy; and 3) propose strategies for developing and promoting the role of elderly workers in the province's creative economy. The key informants comprised 57 individuals in three main groups: (1) representatives from agencies, organizations, and groups involved in driving elderly labor; (2) elderly workers from both the formal and informal sectors, four from each of the province's seven districts; and (3) elderly labor leaders and local leaders involved in entrepreneurship, two from each of the seven districts. The research instruments were semi-structured interview and observation forms used in in-depth interviews and focus group discussions. The data were then analyzed through descriptive analysis and summarization.

The findings revealed that 1) the creative economy of Pathum Thani Province has strong development potential, as its policies align with national strategies and it is supported by infrastructure and favorable conditions. For example, the province has adopted a vision and development plan to become a “Metropolitan Hub of the Creative Economy,” promoting the integration of the creative economy, digital technology, and innovation into the elderly labor force and all relevant sectors. The area is also equipped with social capital in every dimension, such as local resources, cultural traditions, educational institutions, and others. 2) Regarding the situation of elderly labor in Pathum Thani, most elderly workers are highly capable, drawing on prior experience in various levels of business and industry; they also hold positive attitudes and are ready to continue working. 3) The proposed strategies for developing

policy and promoting the role of elderly workers in the creative economy of Pathum Thani Province are as follows: (1) all relevant agencies should integrate their work on a shared, efficient database; (2) the development of new knowledge and skills that support elderly workers should be emphasized urgently and continuously; and (3) key creative economy sectors that align with new market demands should be supported.

Keywords: Creative Economy, Elderly Workforce, Smart City, Silver Economy, Pathum Thani Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super Aged Society) โดยข้อมูลจากกรมกิจการผู้สูงอายุ (2561) คาดการณ์ว่า ภายในปี 2573 ผู้สูงอายุจะคิดเป็นร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งหมายความว่า 1 ใน 3 ของประชากรไทยจะเป็นผู้สูงอายุ นำไปสู่ความจำเป็นในการออกแบบนโยบายรองรับด้านแรงงานและเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ซึ่งผู้สูงอายุไทยจำนวนมากยังคงต้องเผชิญปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันหลายประการ ทั้งด้านรายได้ การทำงาน เงินออม สุขภาพ ที่พักอาศัย และอื่นๆ (ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2565) โดยสามารถสรุปความท้าทายสำคัญของการเป็นผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า ผู้สูงอายุเกินครึ่งมีรายได้หลักจากการพึ่งพาผู้อื่น และเกือบครึ่งเผชิญความไม่แน่นอนด้านความเพียงพอของรายได้ ผู้สูงอายุเกินกว่าครึ่ง (56%) พึ่งพารายได้จากผู้อื่นเป็นหลัก โดยอาศัยรายได้จากบุตรหลานหรือคู่สมรสมากที่สุด ตามมาด้วยเบี้ยยังชีพจากภาครัฐ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน ไม่มีรายได้จากการทำงานเนื่องจากไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ แม้ว่าจะมีงานวิจัยหลายแห่งที่สรุปตรงกันว่าผู้สูงอายุยังต้องการทำงาน เพียงแต่ขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ขาดแรงทุนในการสนับสนุนเบื้องต้น ขาดความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัล ขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ฯลฯ ทำให้ส่งผลต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตมากในปัจจุบัน (กมลรัฐ อินทรทัศน์, 2566)

จากการขับเคลื่อนจังหวัดปทุมธานีให้เป็น “มหานครแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและโอกาสในการประกอบอาชีพ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพของคนและชุมชนในทุกมิติพบจำนวนผู้สูงอายุถึงร้อยละ 19.80 (สำนักงานแรงงาน จังหวัดปทุมธานี, 2566) และมีแนวโน้มที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับความต้องการในการทำงานและการมีรายได้ แนวคิดทฤษฎีหลัก ๆ ที่ใช้คือ เศรษฐกิจความรู้ (Knowledge Economy) เศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ที่มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในแนวคิดหลัก นวัตกรรมสังคม (Social Innovation) ที่กล่าวถึงทุนเดิม (Social Capital) ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ และโมเดลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของระดับสากล เพื่อที่ว่างานวิจัยที่ได้สามารถที่จะนำไปใช้เพื่อแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุไทยในมิติเศรษฐกิจที่จะ

สามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภายใต้กรอบนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในส่วนหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี เช่น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ นโยบายท้องถิ่น โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนา
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของแรงงานผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของแรงงานผู้สูงอายุในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีคุณสมบัติหลักคือ เป็นตัวแทนกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานีที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับธุรกิจสร้างสรรค์ระดับต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่และประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 ปีในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี (6 ระดับ) ผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง
2. ขอบเขตด้านเวลา ช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2567 ถึง พ.ศ. 2568
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทุกระดับในจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ระดับอิสระ (freelance) ระดับริเริ่ม (start up) ระดับครัวเรือน ระดับเล็ก ระดับกลาง และระดับใหญ่ ภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ของจังหวัดปทุมธานี

นิยามศัพท์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุ หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ของจังหวัดปทุมธานีที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ ของจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน

แรงงานผู้สูงอายุกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง แรงงานผู้สูงอายุที่อยู่ในกระบวนการผลิตในธุรกิจเศรษฐกิจสร้างสรรค์กลุ่มต่าง ๆ ของจังหวัดปทุมธานีภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ประกอบด้วยปัจจัยหลัก ๆ คือ หน่วยงานและเครือข่ายภาคี ระดับการผลิต (อิสระ ครัวเรือน ระดับเล็ก ระดับกลาง ระดับใหญ่) มูลค่า รายได้ คุณภาพชีวิต ปัญหา สภาพการทำงาน ความต้องการ และข้อเสนอแนะ

ประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจ.ปทุมธานี หมายถึง การประกอบการธุรกิจประเภทต่าง ๆ ของแรงงานผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานีภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ประกอบด้วย 5

กลุ่มหลักคือ 1) กลุ่มแปรรูป 2) กลุ่มหัตถกรรม 3) กลุ่มภูมิปัญญา 4) กลุ่มความเชื่อและพิธีกรรม 5) กลุ่มงานบริการและงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่สร้างรายได้ โดยแต่ละกลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ดังกล่าวจะมีระดับการผลิตที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่ระดับการผลิตอิสระ ระดับครัวเรือน ระดับเล็ก ระดับกลาง และระดับใหญ่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้ความรู้หรือข้อสรุปใหม่ และแนวทางการขับเคลื่อนที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุตามกรอบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ของจังหวัดปทุมธานีทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 กลุ่มหลักคือ 1) หน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน 2) แรงงานผู้สูงอายุจาก 7 อำเภอ ๆ ละ 4 คน รวม 28 คน และ 3) ผู้นำชุมชนและแกนนำแรงงานผู้สูงอายุ จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 57 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการพรรณนาสรุป

ผลการวิจัย

1. ระบบโครงสร้างที่เกี่ยวข้อง พบว่า ระบบโครงสร้างที่รองรับโดยภาพรวมของจังหวัดมีความพร้อมสู่การเปิดโอกาสและการพัฒนากลุ่มแรงงานผู้สูงอายุ ดังเช่น จังหวัดปทุมธานีมีเขตพื้นที่ 7 อำเภอ ได้รับการประกาศให้เป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” คือ การเป็นเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมสะอาด อาหารปลอดภัย เป็นแหล่งท่องเที่ยว เรียนรู้ และพักผ่อนหย่อนใจของอาเซียนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดคือ “**ปทุมธานี เมืองน่าอยู่ ศูนย์กลางธุรกิจบริการ และฐานการผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูง**” ที่มีธุรกิจบริการที่หลากหลายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ และเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสำคัญทำให้มีนิคมอุตสาหกรรมหลายแห่ง เช่น นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และนิคมอุตสาหกรรมบางกะดี ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าต่าง ๆ เช่น อิเล็กทรอนิกส์ อาหารแปรรูป ชิ้นส่วนยานยนต์ และอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง รวมถึงการเกษตรกรรมยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะการปลูกข้าวและพืชผลทางการเกษตร เช่น ผักและผลไม้ต่าง ๆ แม้ว่าพื้นที่เกษตรกรรมจะลดลงเนื่องจากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม แต่ก็ยังมีการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น ฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming) และการใช้ระบบชลประทานที่ทันสมัย ผนวกกับเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี 20 ปี (พ.ศ. 2566 – 2585) สู่

การเป็น “มหานครแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและโอกาสในการประกอบอาชีพ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพของคนและชุมชนในทุกมิติ สินค้า บริการ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจท้องถิ่น

โครงสร้างเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม พบว่า ความพร้อมเกี่ยวกับประเด็นนี้สามารถส่งผลต่อการเปิดโอกาสและการพัฒนากลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เพราะเป็นที่ตั้งของหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ที่ส่งเสริมการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากระดับจังหวัดปทุมธานี ด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเกษตรและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น กล้วยหอมปทุม ข้าวหอมปทุมธานี และบัวหลวง เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและชุมชน นอกจากนี้ ยังมีโครงการ “Rangsit Smart City Showcases 2024” ที่มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาเทศบาลนครรังสิตสู่เมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ผ่านความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเมืองน่าอยู่โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรองรับการพัฒนาเป็นเมืองศูนย์กลางในอนาคต รวมทั้งการส่งเสริมงานหัตถกรรมท้องถิ่น งานศิลปะ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น เช่น การผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการบริโภคในยุคปัจจุบัน ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 จึงได้กำหนดจุดหมายการพัฒนา จำนวน 13 ประการที่มีลักษณะเชิงบูรณาการ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน

โครงสร้างประชากร พบความหนาแน่นและความหลากหลายของกลุ่มประชากร โดยเฉพาะประชากรผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานผู้สูงอายุในปี 2566 พบว่า มีผู้สูงอายุจำนวน 203,314 คน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 1,207,695 คน คิดเป็นร้อยละ 16.83 โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี มีหน่วยงานหลัก ๆ คือ (1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2) ศูนย์บริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข (3) การเคหะแห่งชาติ เป็นหน่วยงานเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

โครงสร้างเกี่ยวกับมูลค่าของเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มีการสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามกรอบของเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยมีการส่งเสริมการตลาดใหม่ ๆ และการจับคู่เจรจาธุรกิจของกลุ่มผู้ผลิตที่เป็นวิสาหกิจชุมชน ในปี พ.ศ. 2560 มียอดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งสิ้น 875.6 ล้านบาท โดยมีนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น นโยบายเกี่ยวกับการสนับสนุนการเงิน การลงทุน การพัฒนาฝีมือแรงงาน ทักษะใหม่ ทักษะดิจิทัล ฯลฯ ภายใต้วิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดคือ “*ปทุมธานี เมืองน่าอยู่ ศูนย์กลางธุรกิจบริการ และฐานการผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูง*” 4 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองให้น่าอยู่เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม 2) ด้านการยกระดับการผลิต ภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และ

บริการให้มีมูลค่าสูงได้มาตรฐานสู่ตลาดโลก 3) พัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวเชื่อมโยงธุรกิจและมาตรฐานบริการ 4) พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพและชุมชนให้มีคุณภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสังคม บริบททางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีอาจจะมีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างภาคอุตสาหกรรมเกษตรกรรม และการบริการ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น 1) สำนักทะเบียนราษฎร 2) สำนักงานพัฒนาทรัพยากรและความมั่นคงมนุษย์จังหวัด (พมจ.) และสำนักงานผู้สูงอายุ สาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย 3) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด 4) สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 5) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น Cottage industry Creative industry 6) สำนักงานเกษตรจังหวัด 7) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 8) องค์การปกครองท้องถิ่นระดับต่าง ๆ (อปท.) และ 9) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

2. สถานการณ์ของแรงงานผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี
มีองค์ประกอบหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุ คือ ระบบนิเวศหลักที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ได้แก่

2.1 ความชัดเจนและความต่อเนื่องของนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เน้นระบบการผลิตตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ความเท่าเทียม ภาคิ การจ้างงาน การสร้างรายได้ ศักยภาพ การประกอบการ เครือข่าย ปัญญาสร้างสรรค์ บริบทสร้างสรรค์ ความหลากหลาย การวิจัยและพัฒนา ความรู้และทักษะของแรงงานและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลข่าวสารและวิธีการถ่ายทอดต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เท่าเทียม การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกระบวนการนี้จะช่วยทำให้เกิดแนวทางใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ทั้งเศรษฐกิจและสังคม การเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างวัย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเศรษฐกิจอัจฉริยะและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2.2 การมีระบบอัจฉริยะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การมีโครงสร้างของเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่มีการเข้าถึง การส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น IoT, AI, ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อวางแผนและพัฒนานโยบาย เพื่อตอบสนองความต้องการในทุกมิติต่าง ๆ ของพื้นที่หรือเมืองนั้น ๆ เช่น การออกแบบการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการใช้ทรัพยากรการผลิตในระดับต่าง ๆ ระบบพลังงาน ระบบการบริหารจัดการในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบขนส่ง ระบบโครงข่ายโทรคมนาคมและระบบการบริหารจัดการพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ

3. โครงสร้างเกี่ยวกับทรัพยากรรวมทั้งทุนเดิมหลักๆในพื้นที่เช่น

3.1 ทุนทางวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญา วัฒนธรรมมอญ ประเพณีมอญต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ การแต่งกาย อาหาร ฯลฯ

3.2 ทุนทางเศรษฐกิจ คือ ระบบสาธารณูปโภคที่มีศักยภาพ ได้แก่ เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ไฟฟ้าเข้าถึงทุกครัวเรือน มีระบบน้ำประปาที่ดี ระบบชลประทานที่ค่อนข้างทั่วถึง สามารถผลิตพืชเศรษฐกิจที่

สำคัญ เช่น ข้าวหอมปทุม และอื่น ๆ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเด่น ๆ ก็มีความหลากหลาย เช่น ดอกบัวประดิษฐ์จากดอกบัวสาย ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว ขนมไทย น้ำพริกชนิดต่าง ๆ

3.3 ทู่นทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่นคือ การมีแหล่งน้ำที่สำคัญ แม่น้ำเจ้าพระยา สระเก็บน้ำพระรามเก้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่ตำบลคลองห้า และในทุกตำบลมีคลองซอยในพื้นที่ตำบลที่หลายแห่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะชุมชนริมน้ำที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นตามวิถีชีวิตแบบชาวมอญ ชุมชนมุสลิม ชุมชนเกษตรนวัตวิถี ชุมชนเกาะเกร็ด ฯลฯ

3.4 ทู่นทางสังคม เช่น กลุ่มวิสาหกิจเกษตรปลอดภัย แหล่งเรียนรู้ สถาบันการศึกษา ศูนย์วิจัยพิพิธภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ กองทุนประเภทต่าง ๆ เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุทุกตำบล

ดังตัวอย่างโดยสังเขปของแต่ละกลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีละกันทุกระดับการผลิต (อิสระ ครึ่งเรือน เล็ก กลาง ใหญ่) โดยสังเขปคือ (1) กลุ่มแปรรูป เช่น ส้มตำอบกรอบ ปลาร้าเงินล้าน (2) กลุ่มหัตถกรรม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแสงตะวัน กระเป๋าหนังวัวแท้ (3) กลุ่มภูมิปัญญา สไบมอญ ผัดไทยคุณยายวัชร (ผัดไทยกิ่งสำเร็จรูป) (4) กลุ่มความเชื่อและพิธีกรรม โมบายฮวงจุ้ย ตำบลตาสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี กลุ่มบริการสร้างสรรค์หมู่บ้านคลองบางหลวง (ทุ่งนามอญ) (5) กลุ่มงานบริการและงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ หมู่บ้านคลองบางหลวง (ทุ่งนามอญ) เป็นต้น

4. สรุปแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของแรงงานผู้สูงอายุ ในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดปทุมธานี พบแนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์กลุ่มแรงงานผู้สูงอายุ ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีหลัก ๆ ที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ เช่น เศรษฐกิจความรู้ (Knowledge Economy) เศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ที่มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในแนวคิดหลักนวัตกรรมสังคม (Social Innovation) ที่กล่าวถึงทุนเดิม (Social Capital) ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ โดยมีความสอดคล้องกับโมเดลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของระดับสากล เพราะเป็นการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการทั้งระบบ เริ่มที่ความชัดเจนของนโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แนวทาง วิธีการที่สอดคล้องกันตามกรอบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ใช้ทุนเดิมคือ ภูมิปัญญา และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีโดยเฉพาะแรงงานผู้สูงอายุในพื้นที่เป็นฐานของการผลิต โดยมีการต่อยอดด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการผลิต เข้าถึงแหล่งตลาด และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อช่วยในกระบวนการประกอบการอย่างสอดคล้องกับแรงงานผู้สูงอายุของแต่ละประเภทธุรกิจภายใต้แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ด้วย 5 กลุ่มหลักของเศรษฐกิจสร้างสรรค์คือ กลุ่มแปรรูป กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มความเชื่อและพิธีกรรม และกลุ่มบริการและงานสร้างสรรค์ และมีปัจจัยหนุนเสริม เช่น ทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมในพื้นที่ ทุนโครงสร้างพื้นฐาน ความเป็นพลเมืองอัจฉริยะ นโยบายสนับสนุน และความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายของโครงการหลัก ๆ คือ การสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ การเสริมสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรี และการลดการพึ่งพิง

อภิปรายผล

ผลที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ แนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์กลุ่มแรงงานผู้สูงอายุ เกิดจากการใช้กรอบแนวคิดหลัก ๆ เช่น เศรษฐกิจความรู้ (Knowledge Economy) และเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ซึ่งกล่าวว่า เศรษฐกิจสมัยใหม่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทรัพยากรทางกายภาพ เช่น แรงงานหรือทุนทางกายภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ Howkins (2002) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นระบบที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยหลักในการสร้างมูลค่า โดยเน้นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ การออกแบบ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับแรงงานผู้สูงอายุผ่านงานฝีมือ วิสาหกิจชุมชน และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่เหมาะกับทักษะของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะจากปรากฏการณ์สังคมสูงวัย การส่งเสริมเศรษฐกิจผู้สูงอายุ (Silver Economy) สอดคล้องกับแนวทางขับเคลื่อนของ UNCTAD (2010) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุยังคงมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านภูมิปัญญาและประสบการณ์ ในส่วนของจังหวัดปทุมธานีที่มีอุตสาหกรรมหัตถกรรมและสินค้าทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น ผ้าทอสไบมอญ และสินค้าพื้นเมืองอื่น ๆ เป็นต้น

อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองอัจฉริยะและเศรษฐกิจดิจิทัลของ Castells (1996) ที่กล่าวว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจยุคใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนา Smart City & Citizen ของจังหวัดปทุมธานี และ Florida (2002) ได้ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเรื่อง “Creative Class” ที่ชี้ให้เห็นว่า การเติบโตของเมืองจะต้องอาศัยกลุ่มคนที่มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อช่วยสร้างระบบเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งได้ ซึ่งหมายความว่า เมืองที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้แรงงานผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ จะสามารถเพิ่มศักยภาพของเมืองได้ภายใต้บริบทของการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน นโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเริ่มที่นโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในปัจจุบันด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้

1.1 ควรมีความชัดเจนของนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาแรงงานผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งเป้าหมาย แผน มาตรการ และแนวทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การส่งเสริม การสนับสนุน และความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างเป็นระบบอย่างชัดเจนร่วมกัน ระหว่างทุกภาคส่วน โดยเริ่มที่ภาครัฐบาล ภาคเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมต่าง ๆ และเครือข่ายภาคีในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม แหล่งงานทุกประเภท ทุกระดับ รวมทั้งการส่งเสริม สนับสนุนแหล่งงาน แหล่งธุรกิจ แหล่งตลาด แหล่งบริการที่เหมาะสมสำหรับแรงงานผู้สูงอายุ

1.2 ควรมีการสร้างระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เอื้อต่อแรงงานผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการต่อยอดเกี่ยวกับระบบดิจิทัล ระบบนวัตกรรมต่าง ๆ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์ฝึกอบรม ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระบบเดิมและที่เป็นระบบใหม่ เช่น ระบบออนไลน์ ระบบผสม ฯลฯ ที่สามารถรองรับ ส่งเสริม และสนับสนุนเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุได้อย่างเท่าถึง เท่าทัน ตรงกับศักยภาพของแรงงานผู้สูงอายุ และตรงกับความต้องการของลูกค้ายกลุ่มเป้าหมาย

1.3 ควรมีกำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มที่การบริหารจัดการ การออกแบบการทำงาน ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมที่เท่าทันและเหมาะสมกับแรงงานผู้สูงอายุ ต้องมีนโยบายและการวางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างช่วงวัย โดยเตรียมผู้สูงวัยรุ่นต่อไปมาสานต่อและสอนงาน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ มีดังนี้

2.1 การใช้ทุนเดิมเป็นฐาน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่มีอยู่เป็นฐาน ในการผลิตหรือการประกอบการภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ของจังหวัดปทุมธานี

2.2 การใช้แรงงานผู้สูงอายุเป็นฐาน (the elderly base labor) แรงงานผู้สูงวัยด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ของจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการสร้างงานที่เป็นชุมชน (community based) การใช้ประโยชน์จากทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถที่ผู้สูงอายุมี เพราะประสบการณ์และทักษะที่มีค่า สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น งานฝีมือ ศิลปะ หรือการให้คำปรึกษาในธุรกิจต่าง ๆ จะได้ไม่ต้องเคลื่อนย้ายแรงงาน และมีปัญหาการเดินทาง ทำงานผลิตเป็นกลุ่ม โดยไม่รู้สึกเหงา มีเพื่อนคุ้นเคย สร้างความอบอุ่น การทำงานมีความสุข

2.3 การสนับสนุนการต่อยอดความรู้ใหม่ ทักษะใหม่ นวัตกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับยุคสมัยในการพัฒนาอาชีพ (career education) ควบคู่กันกับการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ทันสมัย รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ และนวัตกรรมต่าง ๆ ภายใต้บริบทของการเป็น “เขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ” ของจังหวัดปทุมธานีโดยปรับทัศนคติจากการที่คิดว่า ผู้สูงวัยมีผู้ใช้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ไม่ได้

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). *สถานการณ์ผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย*.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กมลรัฐ อินทรทัศน์. (2566). สังคมผู้สูงอายุไทยกับการสื่อสารนโยบายการเตรียมความพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจ

ผู้สูงวัย. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL)*, 13(1), 77-92.

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/e-jodil/article/view/248108/173580>

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2566-2570*. http://pathumserver.pathumthani.go.th/pathumthani_news/attach_file/Plan%2066-70.pdf
- พิเชษฐ์ ฌ นคร. (2561, 18 พฤษภาคม). Silver Economy เศรษฐกิจสูงวัย. *ประชาชาติธุรกิจ*.
<https://www.prachachat.net/columns/news-160231>
- พรนารี ชัยดิเรก, และธนพรณ โขติกเสถียร. (2566). การออกแบบสร้างสรรค์ลดรายจ่ายไปมอญจากทุนวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*, 3(2), 18-34. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/LiberaU/article/view/4128/2587>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (The Creative Economy)*. ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books.
- Howkins, J. (2002). *The creative economy: How people make money from ideas*. Penguin Books.
- Landry, C. (2000). *The creative city: A toolkit for urban innovators*. Earthscan.
- Rosyadi, S., Kusuma, A. S., Fitrah, E., Zayzda, N. A., & Pimoljinda, T. (2022). Barriers of public policy faced by SMEs of creative economy in Indonesia. *International Journal of Law and Management*, 64(1), 32-48. <https://doi.org/10.1108/IJLMA-02-2020-0061>
- World Health Organization. (2015). *World report on ageing and health*. WHO.
- Zhukovska, A. (2020). "Silver economy" as a resource of inclusive development of the national economy. *Herald of Economics*, 3(97), 37-53.
<https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.037>